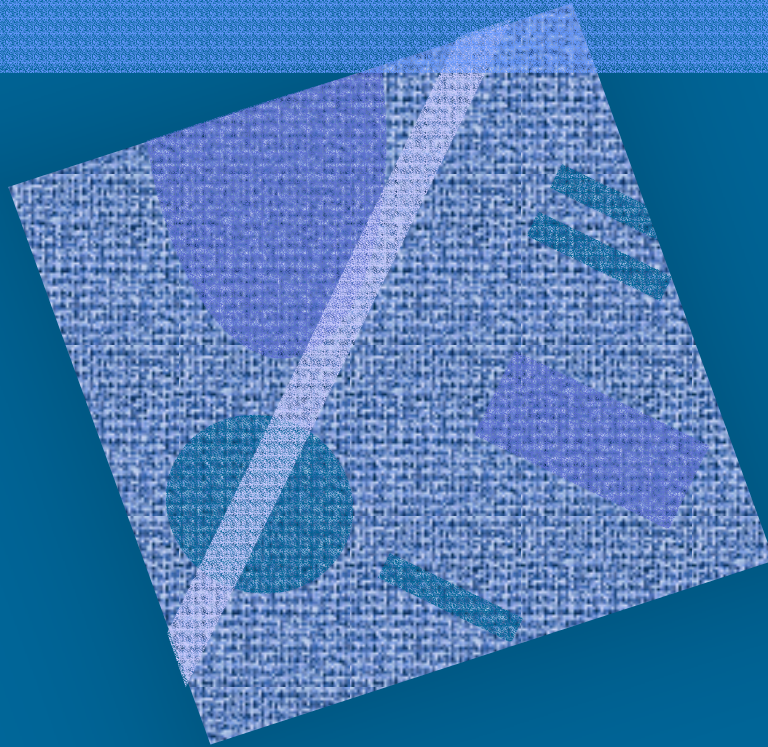

Luento 6

Tiedon esitysmuodot

Lukujärjestelmät

Kokonaisluvut

Liukuluvut

Merkit, merkkijonot

Totuusarvot

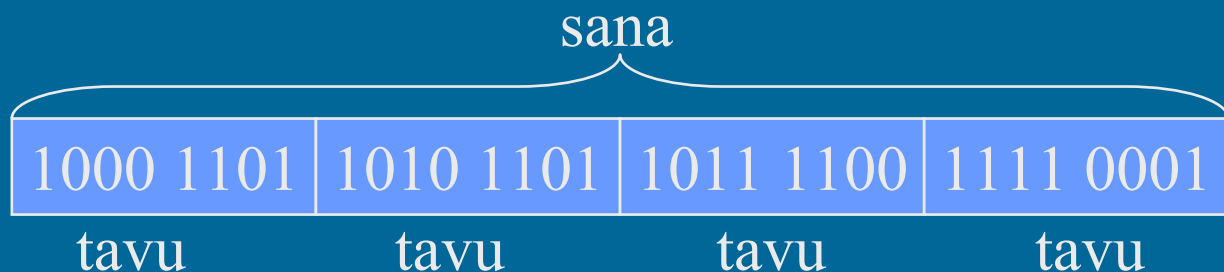
Kuvat, äänet, hajut(?)

Tiedon tyypit ⁽³⁾

- Kommunikointi ihmisen kanssa
 - kuva, ääni, merkit, ...
- Laitteiston sisäinen talletus
 - kuvaformatit, ääniformatit, pakkausstandardit, ...
 - kokonaisluvut, liukuluvut, merkit, merkistöt
 - ohjelmat
- Suorittimen omana lajinaan ymmärtämät tyypit
 - on olemassa konekäskyjä tälle tietotyypille
 - kokonaisluvut
 - liukuluvut (useimmat suorittimet nykyään)
 - totuusarvot (jotkut suorittimet)
 - merkit (jotkut suorittimet)
 - konekäskyt

Tiedon esitys laitteistossa ⁽³⁾

- Kaikki tieto koneessa on binääribitteinä (0 tai 1)
 - binäärijärjestelmän numerot: 0, 1
 - helppo toteuttaa piireillä
 - helppo suunnitella logiikkaa Boolean algebran avulla
- Muisti jaettu tasapituisiin sanoihin (word)
 - sana = word = 32 bittiä (16 bittiä, 64 bittiä, ...)
- Usein sana on jaettu tasapituisiin 8-bittisiin tavuihin (byte)

Tiedon esitys laitteistossa (2)

- Tietoa siirretään muistiväylää pitkin sanoina
 - joskus useampi kuin yksi sana kerrallaan (lohko)
- Suorittimen rekisterit ovat yleensä yhden tai kahden sanan mittaisia
 - 1 sana: kokonaisluku, pieni liukuluku
 - 1 sana: 1 merkki tai 4 merkkiä
 - 2 sanaa: pitkä kokonaisluku, iso liukuluku

Tiedon esitys (7)

- Kysymys: miten esittää eri tyyppisiä tietoja?
- Vastaus: koodataan ne biteiksi
 - kaikki tieto on koneessa bitteinä
- Kaikelle käsitellylle tiedolle on omat koodausmenetelmänsä
 - kaikkia koodausmenetelmiä ei ole standardoitu
 - samalla tietotyypille voi olla useita koodausmenetelmiä
 - kokonaisluvut, liukuluvut, merkit, merkkijonot, kuvat, ...
 - ongelma: ymmärtävätkö koneet toisiaan?
 - tiedon esitysmuotoa voidaan joutua muuttamaan, kun tietoa siirretään koneelta toiselle

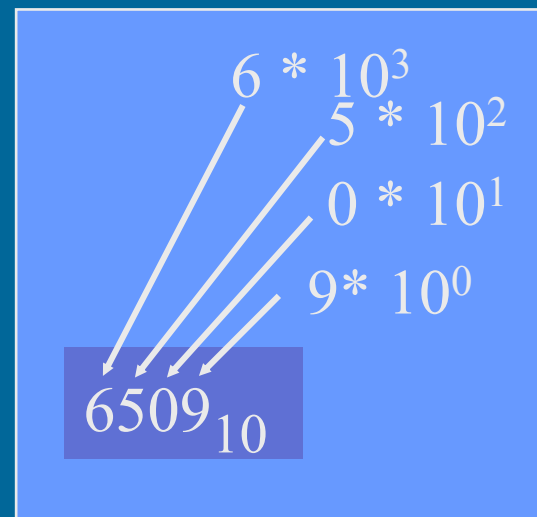
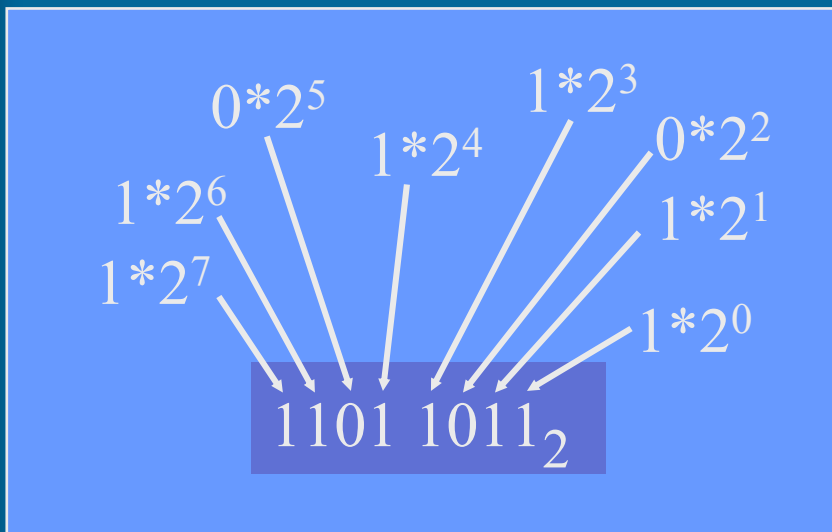
Suorittimen ymmärtämä tieto (10)

- Kaikki tieto koneessa on koodattuna biteiksi
- Muistissa voidaan esittää kaikki tieto millä tahansa sovitulla esitystavalla (koodauksella)
- Suoritin osaa tehdä operaatioita joillakin esitystavoilla koodatuille tiedoille
 - kokonaisluvut ja liukuluvut (aina)
 - totuusarvot, merkit ja merkkijonot (joskus)
 - kuvat ja äänet (ei yleensä ellei erikoistunut suoritin)
 - hajut (ei vielä)
- Muiden tietojen käsittely tapahtuu ohjelmallisesti
 - esim. merkkejä voidaan käsitellä kokonaislukuoperaatioilla ja aliohjelmilla

TTK-91:
kokonaisluvut

Binäärijärjestelmä (2)

- Kantaluku 2, numerot 0 ja 1
 - numeroiden painoarvot oikealta vasemmalle:
 $1=2^0$, $2=2^1$, $4=2^2$, $8=2^3$, $16=2^4$, $32=2^5$, ...
 - kymmenjärjestelmässä painoarvot ovat
 $1=10^0$, $10=10^1$, $100=10^2$, $1000=10^3$, ...

Binäärilukuesimerkkejä

$+32$ $+16$ $+8$
 $+1$

0011 1001 = ? = 57_{10}

$+2$
 $+1$

0000 0011 = ? = 3_{10}

$+64$ $+16$ $+4$
 $+1$

0101 0101 = ? = 85_{10}

Binäärilukujen laskutoimitukset (3)

+	0	1
0	0	1
1	1	10

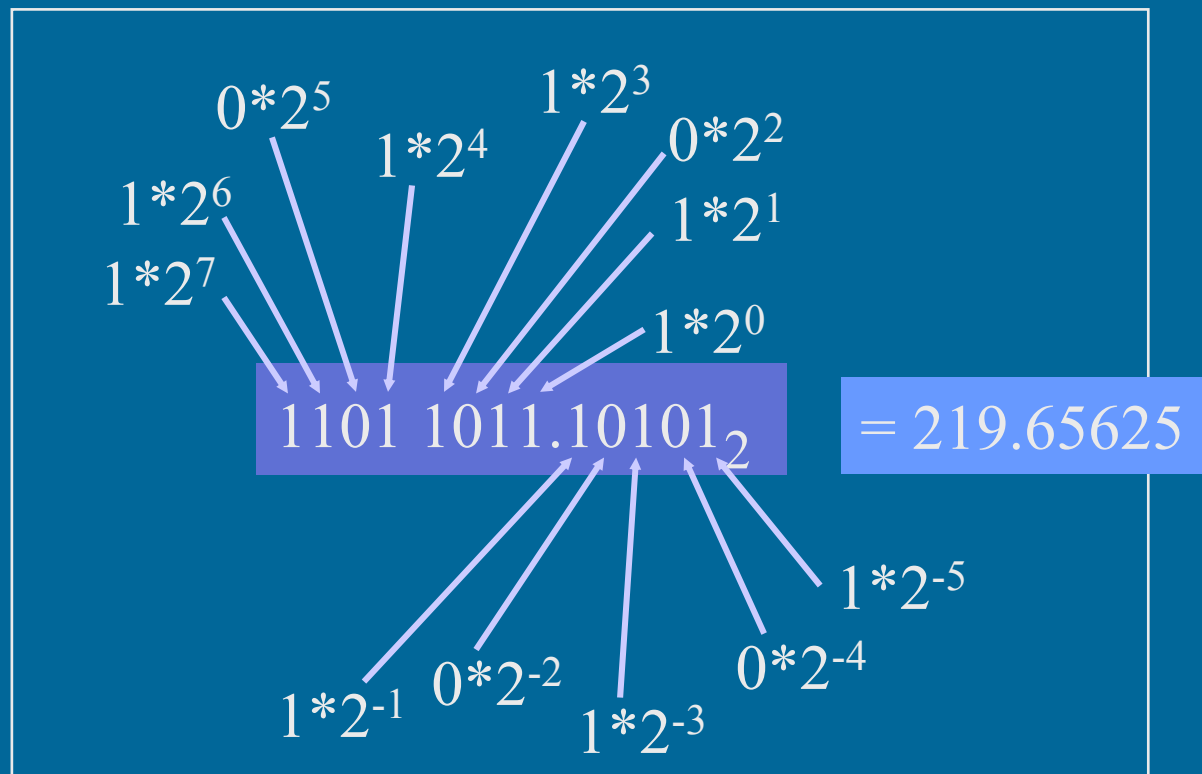
$$\begin{array}{r}
 1 \\
 101101 \\
 +1100 \\
 \hline
 \hline
 111001
 \end{array}
 \begin{array}{l}
 45 \\
 +12 \\
 =57
 \end{array}$$

*	0	1
0	0	0
1	0	1

$$\begin{array}{r}
 101 \\
 *101 \\
 \hline
 \hline
 101 \\
 +101 \\
 \hline
 \hline
 11001
 \end{array}
 \begin{array}{l}
 5 \\
 *5 \\
 \\
 =25
 \end{array}$$

Binääripiste (3)

- Binääriluvuilla voi olla myös binääriosaa (vrt. desimaaliosa)

Binääripiste-esimerkkejä ⁽¹⁰⁾

$+4$ $+1$ $+0.5 = 2^{-1}$
 $+0.125 = 2^{-3}$

$0101.101 = ?$ $= 5.625_{10}$

$+4$ $+2$ $+0.125 = 2^{-3}$
 $+0.0625 = 2^{-4}$

$0110.0011 = ?$ $= 6.1875_{10}$

$0110.0010 = ?$ $= 6.1250_{10}$

$?? = 6.1500_{10}$

Muunnokset lukujärjestelmien välillä ⁽⁵⁾

- 2-järjestelmä \Rightarrow 10-järjestelmä
 - esitettiin jo edellä
- 10-järjestelmä \Rightarrow 2-järjestelmä
 - kokonaisosa ja desimaaliosa erikseen
 - kokonaisosa:
 - jaa toistuvasti 2:lla, kunnes 0 jäljellä
 - ota jakojäännökset käännetyssä järjestyksessä

10-järj \Rightarrow 2-järj kokonaislukuesimerkki (11)

$$57_{10} = ?$$

$$57/2 = 28 \text{ jää } 1$$

$$28/2 = 14 \text{ jää } 0$$

$$14/2 = 7 \text{ jää } 0$$

$$7/2 = 3 \text{ jää } 1$$

$$3/2 = 1 \text{ jää } 1$$

$$1/2 = 0 \text{ jää } 1$$

loppu

$$= 11\ 1001_2$$

$$= 0011\ 1001_2$$

10-järj \Rightarrow 2-järj desimaaliosa \Rightarrow binääriosa₍₂₎

- Kerrotaan toistuvasti desimaaliluvun desimaaliosa 2:lla, kunnes
 - desimaaliosa = 0 (tarkka binääriesitys)
 - tarpeeksi numeroita haluttuun tarkkuuteen
- Tulos saadaan ottamalla saatujen desimaalilukujen kokonaisosat (0 tai 1) lasketussa järjestyksessä

10-järj \Rightarrow 2-järj desimaaliosa \Rightarrow binääriosa ⁽⁹⁾

$$0.1875_{10} = ?$$

$$2 * 0.1875 = 0.375 = 0 + 0.375$$

$$2 * 0.375 = 0.75 = 0 + 0.75$$

$$2 * 0.75 = 1.5 = 1 + 0.5$$

$$2 * 0.5 = 1.0 = 1 + 0.0$$

loppu

$$= 0.0011_2$$

$$= 0.0011000000000000000000_2$$

Heksadesimaaliesitys (6)

- Binäärilukuja käyttö on tarpeellista, mutta niitä on ikävä kirjoittaa
 - liikaa numeroita
- Kirjoitetaan ne 16-järjestelmässä eli heksadesimaalijärjestelmässä
- 4 bittiä vastaa aina yhtä 16-järjestelmän numeroa
- Yksi 16-järjestelmän numero vastaa aina 4 bittiä
- 16-järjestelmän numerot ovat:
0,1,2,3,4,5,6,7,8,9, A, B, C, D, E ja F

10	11	12	13	14	15
----	----	----	----	----	----

Heksadesimaaliesimerkkejä ⁽¹¹⁾

binääri:

0100 0111 1001 1010 1111

16-järj:

4 7 9 A F

= 479AF₁₆

= 0004 79AF₁₆ = 0x 479AF

16-järj:

120ADF₁₆

1 2 0 A D F

binääri:

0001 0010 0000 1010 1110 1111

Oktaaliesimerkkejä (7)

Numerot: 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7

binääri: 01 000 111 100 110 101 111

8-järj: 1 0 7 4 6 5 7 = 1074657₈

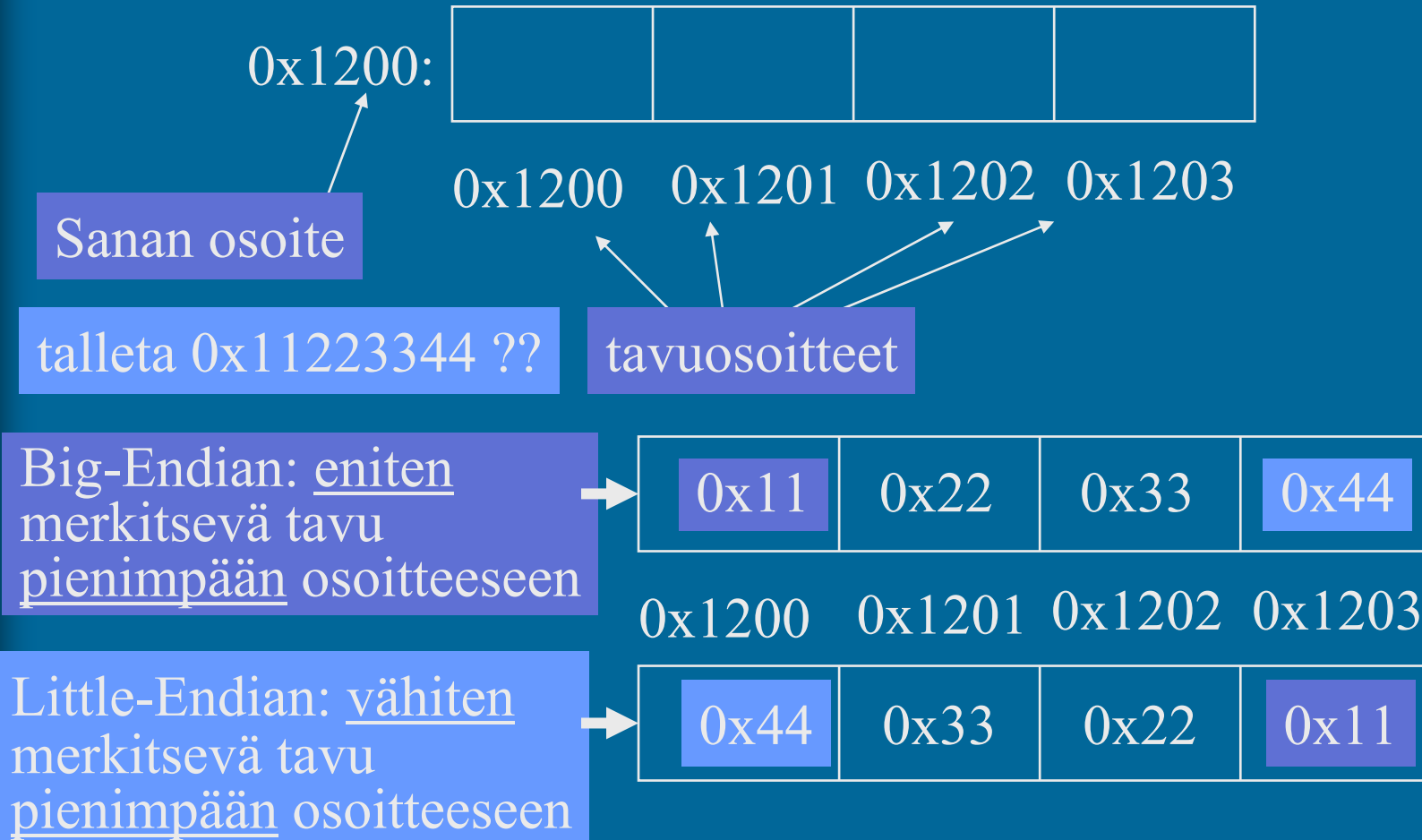
= 0001074657₈ = 01074657

8-järj: 120371₈ 1 2 0 3 7 1

binääri: 001 010 000 011 111 001

Big vs. Little Endian (3)

- Miten monitavuiset arvot talletetaan?

Big vs. Little Endian (5)

- Monitavuisen tiedon (sana-) osoite on sama molemmissa tapauksissa
- Tavujen järjestys on erilainen
- Suorittimen suunnittelija päättää
 - Matematiikkapiirien tulee tietää miten luvut esitetty
 - Täytyy ottaa huomioon siirrettäessä tietoa verkon yli
- Power-PC: bi-endian - molemmat moodit käytössä
 - voidaan valita ohjelmakohtaisesti
 - etuoikeutetussa tilassa voidaan vielä valita erikseen
 - suoritin osaa laskea kummallakin tavalla talletetuilla luvuilla

TTK-91: big-endian

Negatiiviset luvut (4)

$$+57 = 0011\ 1001$$

- Etumerkkibitti erikseen

sign bit = MSB

= most significant bit

luku $-57 = \underline{1}011\ 1001$ talletusmuoto

- Yhden komplementtiesitys

$$-57 = 1100\ 0110$$

“sign” bit

- **Kahden** komplementtiesitys

+1

$$-57 = 1100\ 0111$$

“sign” bit

- Vakiolisäys

– Esim lisää 127 ($=2^8 - 1$)

– Talleta etumerkittömänä

$$-57 = 0100\ 0110$$

$$-57 + 127 = 70$$

Kahden komplementti (6)

$$+57 = 0011\ 1001$$

- Useimmiten käytössä
- Etu: vain yksi nolla
 - yhden komplementtissa kaksi nollaa
 - $+0 = 0000\ 0000$ $-0 = 1111\ 1111$
- Helpot muunnokset: arvo \leftrightarrow esitysmuoto
 - miten arvo -57 esitetään?
 - $1100\ 0110$ +1 = $1100\ 0111$
 - mitä arvoa esitysmuoto $1100\ 0111$ tarkoittaa?
 - $-(0011\ 1000$ +1) = $-0011\ 1001 = -57$

Liukuluvut ⁽³⁾

- Tietokoneessa ei ole realilukuja tai rationaalilukuja (matemaattiset käsitteet)
- Aina rajallinen esityksen tarkkuus
 - lukuja π , $\text{SQRT}(2)$, tai $1/3$ ei voi esittää tarkasti
 - esim. luvut 1.000000000 ja luvut 1.0000000001 ovat yhtäsuuria (joissakin esityksissä)
- Yleinen realilukuja vastaava esitysmuoto on liukukuesitysmuoto float, double, real
 - 32 bittiä, noin 7-8 desimaalinumeron tarkkuus
 - 64 bittiä, noin 16-17 desimaalinumeron tarkkuus

Liukulukujen esitys (4)

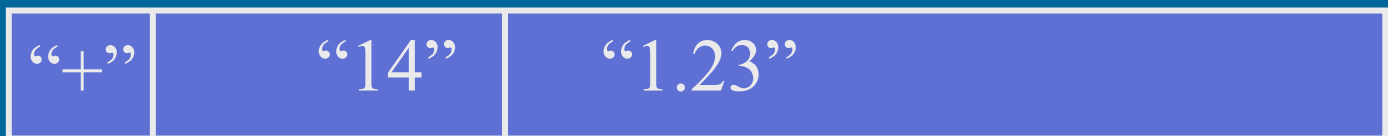
$$+1.23 = +1.23 * 10^0$$

$$+123.0 = +1.23 * 10^2$$

$$+0.123 = +1.23 * 10^{-1}$$

$$-0.000\ 000\ 000\ 123 = -1.23 * 10^{-10}$$

$$+123\ 000\ 000\ 000\ 000 = +1.23 * 10^{14}$$

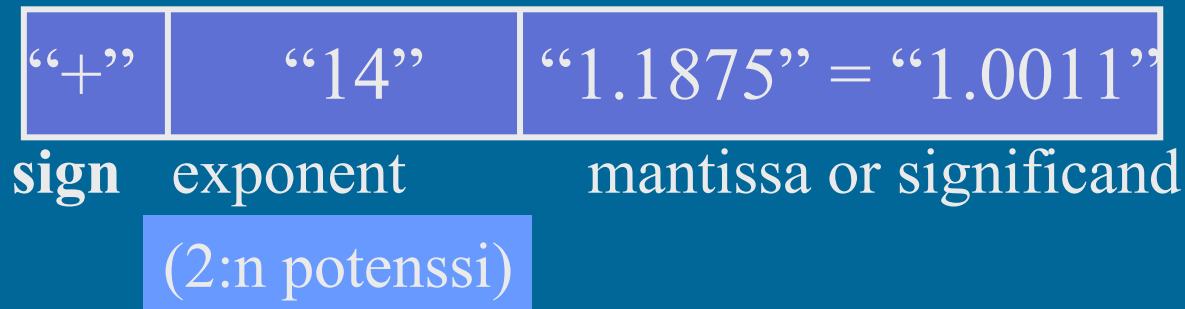
sign exponent

mantissa or significand

(exponentti)

(mantissa)

IEEE 32-bit Floating Point Standard ⁽³⁾

- Etumerkki
 - 1 bitti, $1 \Rightarrow$ “-”, $0 \Rightarrow$ “+”
 - etumerkkibitti $S \Rightarrow$ etumerkin arvo = $(-1)^S$

IEEE 32-bit FP Standard ⁽³⁾

- 8 bittiä eksponentille, lisättynä 127:llä (biased form)

exponent = 5 $\xrightarrow{\text{store}}$ $5+127 = 132 = 1000\ 0100$

exponent = -1 $\xrightarrow{\text{store}}$ $-1+127 = 126 = 0111\ 1110$

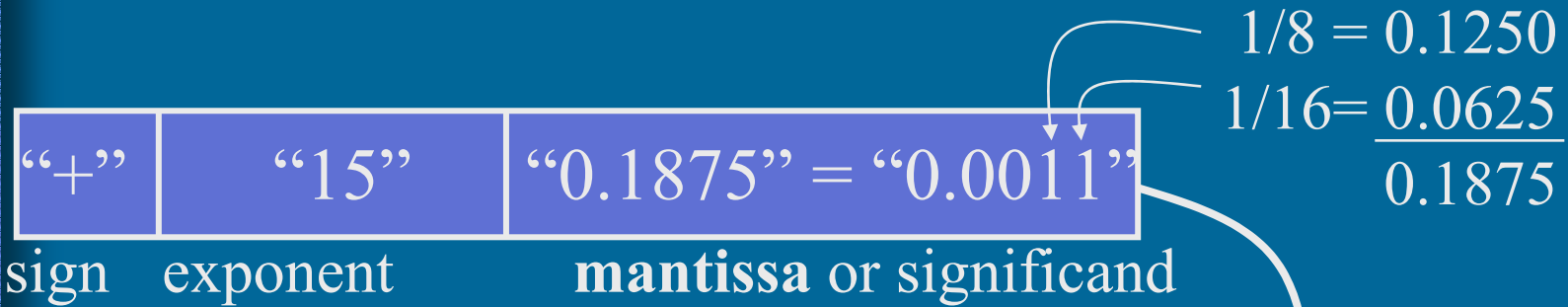
exponent = 0 $\xrightarrow{\text{store}}$ $0+127 = 127 = 0111\ 1111$

– esitysmuodot 0 ja 255 erikoistapauksia

- laajennettu arvoalue: hyvin pienet luvut, NaN, $\pm\infty$

– talletettu arvoalue: **1 - 254** \Rightarrow tod. arvoalue: **-126 - 127**
(esitysmuoto) (arvoalue)

IEEE 32-bit FP Standard (7)

- 23 bittiä mantissalle, siten että ...

1) Binääripiste (.) on heti ensimmäisen bitin jälkeen

2) Mantissa on normalisoitu: vasemmanpuolimmainen bitti on 1

3) Vasemmanpuolimmaista (eniten merkitsevä) bittiä (1) ei talleteta (implied bit, piilobitti)

mantissa eksponentti

0.0011 “15”

1.1000 “12”

1000 “12”

24 bitin mantissa!

IEEE 32-bit FP Values (9)

$$23.0 = +10111.0 * 2^0 = +1.0111 * 2^4 = ?$$

$$4+127=131$$

0	1000 0011	011 1000 0000 0000 0000 0000
---	-----------	------------------------------

sign exponent mantissa or significand
1 bit 8 bits 23 bits

$$1.0 = +1.0000 * 2^0 = ?$$

$$0+127 = 127$$

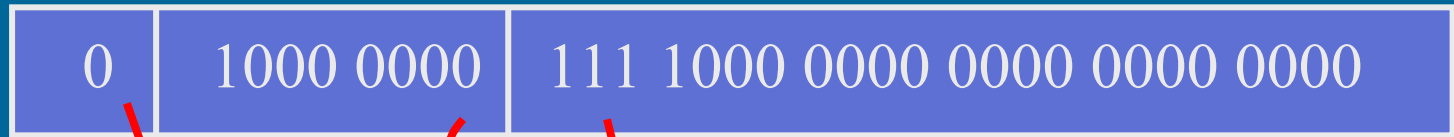
0x3F800000

0	0111 1111	000 0000 0000 0000 0000 0000
---	-----------	------------------------------

sign exponent mantissa or significand
1 bit 8 bits 23 bits

IEEE 32-bit FP Values (6)

0x40740000

sign
1 bit

exponent
8 bits

mantissa or significand
23 bits

X = ?

$$X = (-1)^0 * 1.1111 * 2^{(128-127)}$$

$$= 1.1111_2 * 2$$

$$= (1 + 1/2 + 1/4 + 1/8 + 1/16) * 2$$

$$= (1 + 0.5 + 0.25 + 0.125 + 0.0625) * 2$$

$$= 1.9375 * 2$$

$$= 3.875$$

Merkit (5)

- Yleensä 1 tavu per merkki
- ASCII, 7 bittiä/merkki (+ tark. bitti?)

'A' = 0x41, 'a' = 0x61, LF = 0x0A

- EBCDIC, 8 bittiä/merkki
- ISO/IEC 8859-15 ('Latin-9'),
 - 8-bittiä/merkki, 256 eri merkkiä käytössä
 - mukana myös ä, ö, š, €

Lisää tietoa: ks.

<http://www.tieke.fi/edisty/edis699/stand699.htm>

UCS ja Unicode (5)

- UCS - Universal Character Set
- Samat merkistöt, eri standardit
- 2 tavua eli 16 bittiä per merkki
 - 65536 merkkiä koko maailmassa käytössä oleville n. 200000 symbolille
- Kontrollimerkit
 - 0x0000-001F and 0x0080-009F
 - 0x007F = DELETE, 0x0020 = SPACE
- UCS:ssä myös 8-bittiset koodi ”rivit”
 - eri alueille tai tarkoitukseen (zone) omat 8-bittiset koodinsa

UCS ja Unicode (3)

- Merkit välillä 0x0000-00FF (16 bittiä) samassa järjestyksessä kuin Latin-9 merkistössä (8 bittiä)
 - 16-bittisen UCS:n ”rivi 00” = 8-bittinen Latin-9
- Myös muut aakkoset:
 - I-zone = Kanji (0x4E00-9FFF, 20992 merkkiä)
- Ei omia konekäskyjä, manipulointi aliohjelmilla

Merkkijonot (5)

- Yleensä peräkkäin talletettu joukko tavuja
- Lisäksi tarvitsee jollain tavalla koodata merkkijonon pituus

– laitetaan loppuun erikoismerkki

- C-kieli: `'\0'` = `0x00`

– toteutetaan tietueena

20	"Ei yleensä nyt enää!"
----	------------------------

pituus merkkijono

– ei omia konekäskyjä, manipulointi aliohjelmilla

- kokonaisluku- ja bittimanipulointikäskyt
- joissakin koneissa `"strcpy"` ja `"strcmp"` käskyt

Totuusarvot ⁽⁴⁾

- Boolean TRUE ja FALSE
- Yleensä koodattu TRUE=1, FALSE=0
 - muttei aina!
 - Totuusarvolauseke *A and B* = kokon.lukulauseke *A*B*
- Usein Boolean arvo per sana
 - loput 31 bittiä nollia
 - ohjelmointikielten Boolean muuttujat
- Joskus pakatussa muodossa 32 arvoa per sana
- Ei omia konekäskyjä, manipulointi aliohjelmilla
 - kokonaisluku- ja bittimanipulointikäskyt
 - haluttu käsky "*JTRUE ...*" voidaan toteuttaa käskynä "*JPOS ...*" (jos TRUE = 1)

Kuvat (4)

- Monta kuvastandardia
 - yleisyys, siirrettävyys, pakkaustiheys
 - näyttöä varten tarvittavan laskennan määrä
- Kuvatiedoston alussa otsake kertoo talletusformaatin
- Viiva- ja vektorikuvat
 - kuva koodattuna objekteina
 - ympyrä, monikulmio, käyrä, alueen väri
- Rasterikuvat
 - kuva koodattuna pisteinä
 - kunkin pisteen väri koodattu esim. 24 bitillä

Kuvat

- Kuvat ovat yleensä pakattu mahdollisimman vähän tilaa vievää muotoon
 - optimoitu tilan, ei laskennan mukaan
 - purkaminen voi vaatia paljon laskentaa
- GIF, JPEG, TIFF, BMP,
- Ei omia konekäskyjä, manipulointi aliohjelmilla

Videokuva

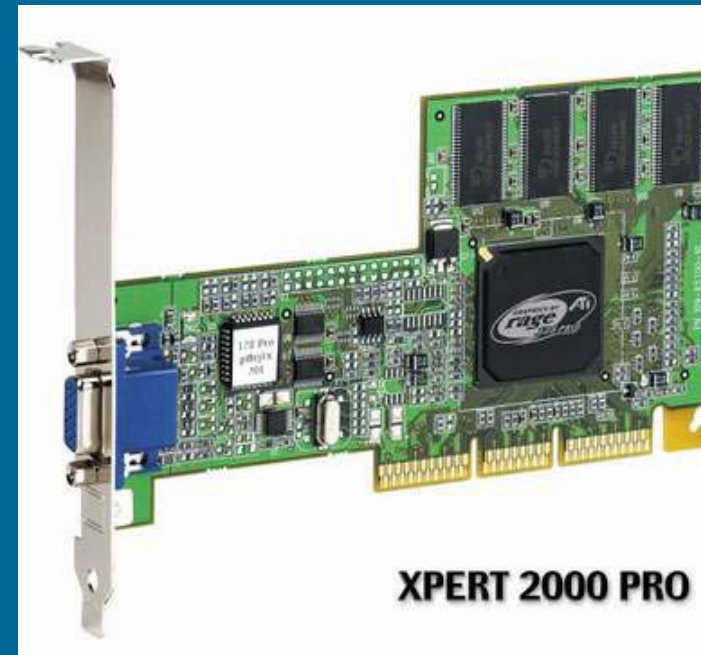
- Vie hyvin paljon muistitilaa
- Talletus kuva kerrallaan, esim. 25 kuvaa/sek
– 1 sekunti hyvälaatuista videokuva
pakkaamattomassa muodossa 20 MB
- Talletus ”incrementaalisesti”
– kun seuraava kuva poikkeaa edellisestä vain vähän ...
– talleta vain muutokset edelliseen

Videostandardit

- MPEG (Moving Pictures Expert Group)
- AVI (Audio Visual Interleave)
- MOV, INDEO, FLI, GL, DVD, ...
- Ei omia konekäskyjä, manipulointi aliohjelmilla tai ...
- Erikoisprosessoreilla (GPU), joiden käskykanta suunniteltu (jonkin standardin mukaisten kuvien) kuvankäsittelyyn
 - grafiikkakorteilla

Grafiikkakortit

- Esim. 4-64 MB VRAM (dual-port) muistia ...
 - 2 lukua/kirjoitusta samanaikaisesti
- ... tai ”tavallista”, mutta hyvin nopeaa RAMia
- Nopea väylä (ennen PCI, nyt AGP) suorittimelle
- Näytönohjaus monitoristandardien (VGA, XGA, RGB, ...) mukaisesti
- Oma suoritin (GPU)
 - lukee videodataa ja generoi näytettävän kuvan näyttöpuskuriin, josta monitori sen näyttää
- Voi olla integroitu emolevyn kanssa

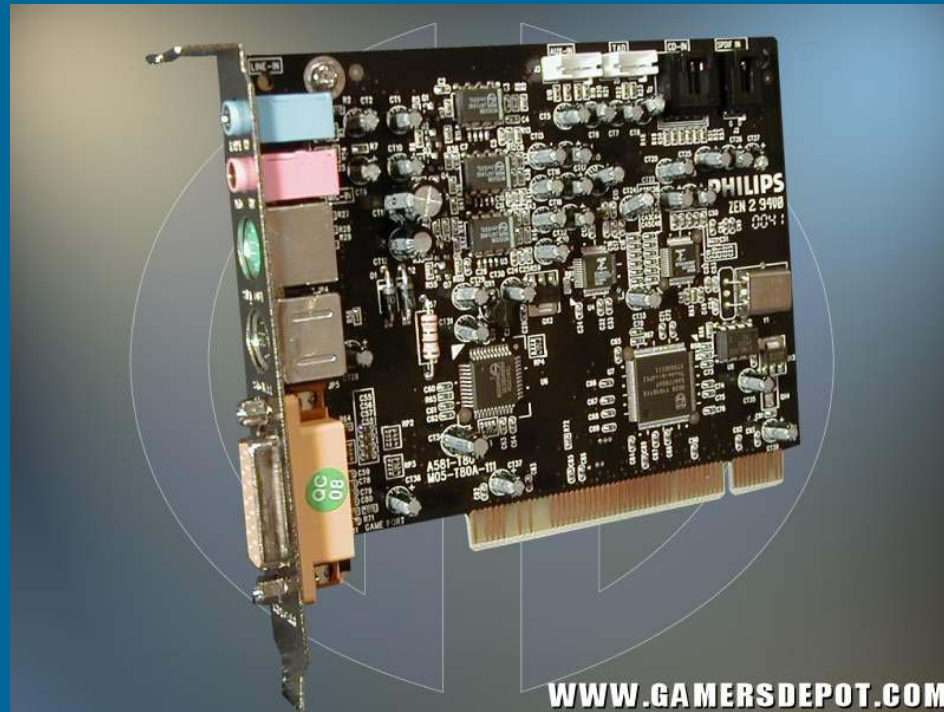

Äänet

- Täydellinen äänidata
 - 44100 näytettä/sek, 16 b/näyte, 88KB /sek
- Syntetisoitu ääni
 - MIDI-käskeyjä
 - Music Instrument Digital Interface
 - ”Soita nuotti N voimakkuudella V”
- Ei omia konekäskeyjä, manipulointi aliohjelmilla tai ...
- Erikoisprosessoreilla, joiden käskeykanta suunniteltu äänen käsittelyyn
 - äänikortit

Äänikortit

- Esim. 4-64 MB VRAM tai RAM muistia
- Nopea väylä (esim. PCI) suorittimelle
- Oma suoritin, joka lukee äänidataa ja generoi äänit kaiuttimille tai vahvistimeen
 - kaiuttimet tai vahvistin kiinni äänikortilla
- Voi olla integroitu emolevyn (tai grafiikkakortin) kanssa

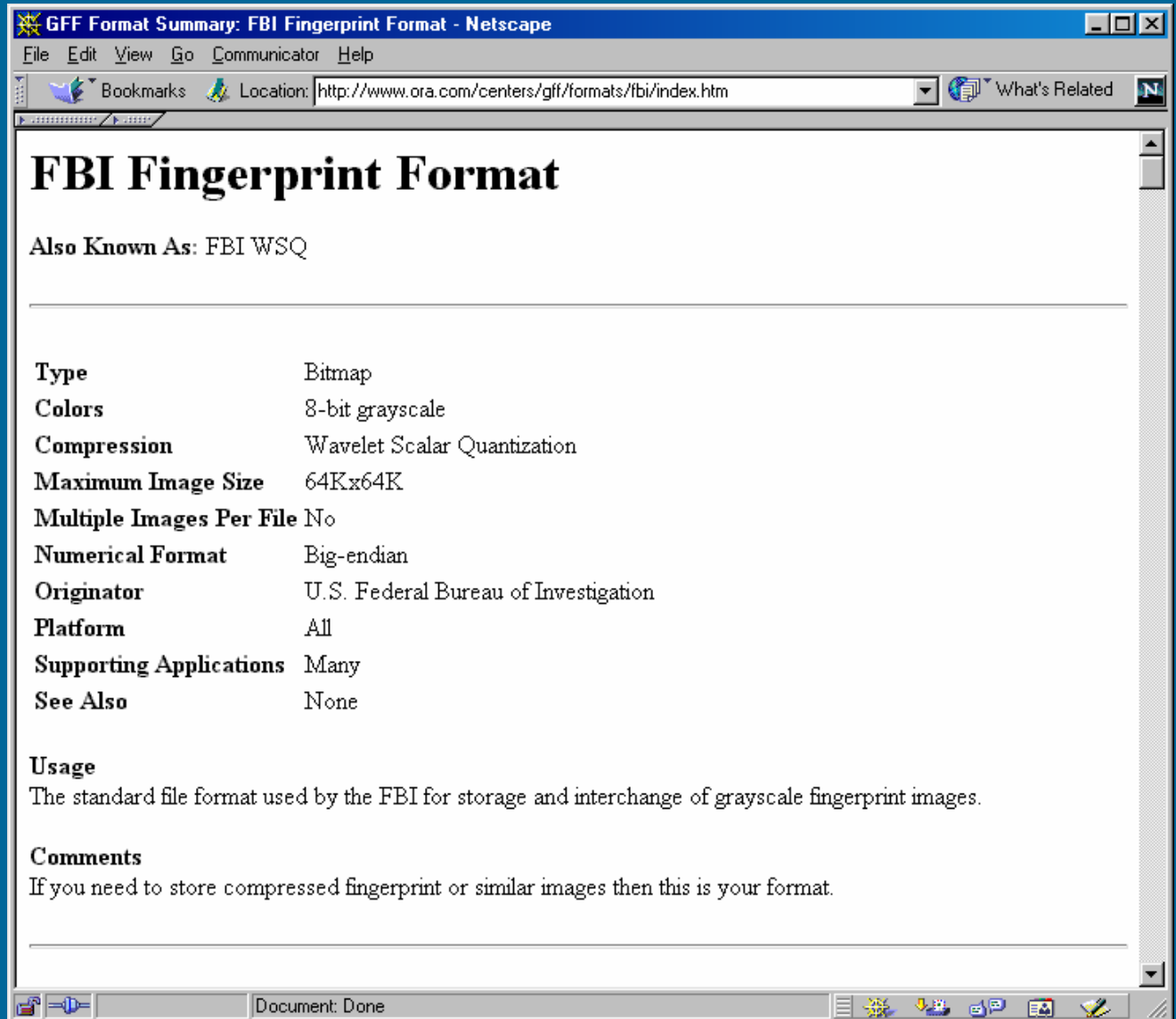

WWW.GAMERSDEPOT.COM

Maku, haju, tunto ja muu data ⁽³⁾

- Tähtien kirkkaus, hajut, ks. HS artikkeli 5.5.2000
veneiden tyyppi, tunteen palo,
- Toteutus sovelluskohtaisesti, ei vielä yleisiä standardeja
 - kokonaisluvut (diskreetti data)
 - liukuluvut (jatkuva data)
- Ei omia konekäskyjä, manipulointi omilla aliohjelmilla

-- Luennon 6 loppu --

The screenshot shows a Netscape browser window with the title "GFF Format Summary: FBI Fingerprint Format - Netscape". The address bar shows the URL "http://www.ora.com/centers/gff/formats/fbi/index.htm". The main content area displays the following information:

FBI Fingerprint Format

Also Known As: FBI WSQ

Type	Bitmap
Colors	8-bit grayscale
Compression	Wavelet Scalar Quantization
Maximum Image Size	64Kx64K
Multiple Images Per File	No
Numerical Format	Big-endian
Originator	U.S. Federal Bureau of Investigation
Platform	All
Supporting Applications	Many
See Also	None

Usage
The standard file format used by the FBI for storage and interchange of grayscale fingerprint images.

Comments
If you need to store compressed fingerprint or similar images then this is your format.

The browser's status bar at the bottom shows "Document: Done" and various system icons.